

'Speciale verantwoordelijkheid Lutherse kerk jegens Joden'

Portret van Maarten Luther geschilderd door Lucas Cranach de Oude op een tentoonstelling in Gotha in Duitsland.
foto anp

interview | Trinette Verhoeven stelde PKN-verklaring op

ROBIN DE WEVER

Ze is 'enorm opgelucht'. Eindelijk kon Trinette Verhoeven gisteren hardop zeggen wat ze al jaren voelde: de opruiende teksten van reformator Maarten Luther over Joden deugen van geen kant. Het afkeuren van antisemitisme is misschien een open deur, erkent de hoogste Lutheraan binnen de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Toch is ze blij dat ze namens haar kerkgenootschap met een verklaring officieel afstand kon nemen. Luther was tegen het einde van zijn leven een notoir Jodenhater: hij riep in 1543 op hun bezittingen af te nemen en hen naar werkkampen te sturen.

Nederlandse protestanten hebben Luthers schotschrift nooit gebruikt om Joden te bestrijden. Waarom dan toch zo'n verklaring?

Verhoeven: "Zijn Jodenhaat is inderdaad vooral aangeslagen in Duitsland. Daar heeft de Lutherse kerk zijn teksten gebruikt als rechtvaardiging van de Jodenvervolging. In Nederland gebeurde dat niet zo, maar zijn uitspraken zijn natuurlijk wel verbonden geraakt met het Lutheranisme in het algemeen.

"Ik ben opgevoed met dat verleden, wij hadden het er vroeger thuis en in de kerk al over. Onze dominee vertelde op catechisatie dat Luther

goede kanten had, maar ook een absoluut slechte kant. Daarvan willen we nu duidelijk laten weten: wij keuren die af. Wij trekken ons die misstappen uit het verleden aan, ook al hebben we ze niet zelf begaan."

Voelt u zich verantwoordelijk voor wat hij gezegd heeft?

"Nou ja, verantwoordelijk... Ik heb wel altijd geleefd met het besef dat een Lutherse kerk die heel dicht bij die van ons stond, met zijn poten in de modder van het antisemitisme heeft gestaan. Daardoor hebben we een bijzondere verantwoordelijkheid jegens Joden. Ook in Nederland. Je kunt zeggen: Zo'n verklaring is niet nodig, want de Lutherse Wereldbond heeft zich daar in de jaren tachtig van de vorige eeuw al over uitgesproken. En de Duitse kerk vorig jaar. Maar in Nederland moet je dat ook doen, vind ik.

"En natuurlijk, er is sinds mijn jeugd veel veranderd. Voor mijn kinderen is Luther heel ver weg. Maar antisemitisme is nog steeds heel actueel. En haat tegen andere minderheden trouwens ook. Als Lutheraan weet ik hoe makkelijk dat kan ontsporen."

U zat eerder dit jaar om tafel met Joodse prominenten. Hoe verliepen die gesprekken?

"Heel plezierig en constructief. Ik heb verteld wat het betekende om Luthers te zijn en dat verleden met je mee te dragen. Zij legden uit dat het ongelofelijk pijn doet om zo'n geschrift weer te lezen. Vanaf het begin was duidelijk dat we op één lijn zaten. En we zien ook dat we allemaal een religieuze minderheid worden, dat we elkaar nodig hebben."

In de verklaring maakt u geen excuses. Waarom niet?

"We dragen niet direct schuld aan Luthers antisemitisme. En los daarvan: excuses maken is nogal

makkelijk, vind ik. We zeggen tegenwoordig heel snel sorry. Wij willen laten zien dat onze relatie met Luther ingewikkeld is, en dat we die als PKN heel serieus nemen."